

УДК [1+159.9]:[612.82+530.145]

DOI <https://doi.org/10.32782/hst-2025-24-101-10>**ПРОБЛЕМА САМОСТІ: «Я» ЯК БАГАТОСТРУКТУРНИЙ ФЕНОМЕН****ПАНЬКО, ОКСАНА¹****ПЛІШ, АНДРІЙ²****Анотація**

Розглядається проблема самості у філософських та наукових концепціях – дуалізм, панпсихізм, ілюзіонізм, фізикалізм, квантова теорія тощо. Методологічною основою статті є порівняльний аналіз філософських і наукових підходів. Використано метод порівняльного аналізу (філософських концепцій Р. Декарта, Д. Локка, Ж.-П. Сартра із сучасними науковими підходами, зокрема А. Дамазіо, Д. Деннета, Г. Нортгоффа). Аналізуються дані з нейронаук для підтвердження або спростування цих теорій; здійснене узагальнення – інтеграцію різних ідей у гіпотезу, що поєднує нейробіологічні, психологічні та філософські аспекти. На основі аналізу класичних та сучасних ідей стосовно пояснення виникнення самості обґрунтовується, що «Я» є багаторівневою структурою, яка постає на перетині нейронних процесів, соціального досвіду, емоційно-вольових процесів, наративної саморефлексії, сенсопризначення. Така позиція включає філософські підходи, зокрема, підкреслюється роль волі (Ж.-П. Сартр), пам'яті (Дж. Локк), дані наукових досліджень, які виходять за рамки матеріалістичних пояснень самості та показують актуальність традиційного дуалістичного трактування проблеми, де основою ідентичності «Я» є душа як основа для свідомості, інтелекту та волі. З'ясовано, що воля є однією з головних властивостей самості: вона виступає внутрішньою силою, яка формує та зберігає її цілісність об'єднуючи тілесний та соціальний досвід, пам'ять і розум завдяки чому «Я» є не фіксованим й формується у вільних актах та усвідомлених виборах. Висновок. Проблема самості належить до наукових питань, які не мають однозначного тлумачення, тому її слід розглядати з урахуванням різних підходів і концепцій. Аналіз філософсько-наукових концепцій показує, що самість є багаторівневим феноменом, який охоплює нейрофізіологічну основу, емоційне опрацювання досвіду, наративну саморефлексію, мислення, волю, пошук сенсу й водночас є проявом душі, що розглядається як фундаментальної підстави самості. Такий підхід потребує подальших наукових досліджень, їх ретельного аналізу та розробки більш удосконалених теорій.

Ключові слова: проблема самості, дуалізм, панпсихізм, ілюзіонізм, фізикалізм, квантова теорія, проблема «Я», саморефлексія.

Постановка проблеми Проблема природи «Я» належить до найскладніших у філософії та науці; у ХХІ ст., в умовах стрімкого розвитку нейротехнологій, штучного інтелекту коли постало питання створення свідомого штучного інтелекту природа суб'єкта, свідомості та самості отримує значну увагу науковців. Під «самістю» або «Я» ми розуміємо істотне, невіддільне від даного суб'єкта, його ідентичності, невідчужуваної унікальної сутності. Існує багато наукових підходів, теорій щодо проблеми формування самості, що часто пов'язується з проблемою сутності та походження свідомості – чи є вона незмінною душею, наративною конструкцією, нейронною схемою, проявом волі, ілюзією тощо. Актуальним завданням для філософії та науки є аналіз та переосмислення класичних та сучасних наукових підходів,

даних наукових досліджень та створення узагальнюючих концепцій.

Мета статті – з'ясувати природу феномену самості як особистісної ідентичності, простежити шляхи її формування згідно поширених філософських, наукових підходів та даних нейронаук. Завдання: розглянути основні філософські і наукові пояснення «Я»: Р. Декарта, Д. Локка, екзистенціалізм, фізикалізм, панпсихізм, дуалізм та ін. щодо сутності «Я»; навести емпіричні дані, які підтверджують чи ставлять під сумнів поширені трактування самості й пов'язану з нею свідомість; на підставі цього запропонувати узагальнююче пояснення «Я».

Виклад основного матеріалу. До найбільш відомих концепцій «Я» у філософії належить підхід Р. Декарта який вважав, що «Я» є мислячою субстанцією незалежною від тіла і факт мислення («Cogito, ergo sum») та є беззаперечним доказом існування суб'єкта. Декартова інтроспекція наголошує на здатності суб'єкта рефлексувати про себе, у зв'язку з чим «Я» постає як констукт у мозку, що формує єдине самосприйняття

¹ Національний університет «Львівська політехніка» (Львів, Україна)

E-mail: oksana-panko@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1185-5664>

² Національний університет «Львівська політехніка» (Львів, Україна)

E-mail: andrii.plish.ir.2022@lpnu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-0242-558X>

(Gallagher, 2000). Дуалістичний розподіл світу на *res cogitans* (мисляча річ) і *res extensa* (просторова річ) стверджує, що розум може існувати без тіла, а тіло без розуму ні, ототожнюючи особистість із нематеріальною душею яка усвідомлює себе безпосередньо в актах мислення (Cottingham, 1991).

Концепція Р. Декарта про нематеріальну сутність «Я» викликає застереження в епоху нейронаук оскільки мозкоцентризм, поширений в сучасній науці, заперечує існування ідеального суверенного «Я», трактуючи його лише як явище свідомості, що виникає внаслідок роботи мозку та тіла. Фізикалізм стверджує, що розум, свідомість, самість є фізичними та пояснюються фізичними процесами – невіддільні від фізіології мозку і ураження певних зон кори, нейрохімічні дисбаланси змінюють усвідомлення людиною себе. Прибічники цього підходу підтверджують його даними нейронаук, зокрема, Г.Нортгофф пов'язує самосвідомість із особливостями мозкової активності у стані спокою (внутрішньої, фонові активності). Дослідження показують, що кортикальні середні структури (передньомедіальна й передньої поясної кори) значною мірою залучені в обробку самосприйняття: саме ці зони активні, коли людина думає про себе чи мріє (мережа “default mode”). Г.Нортгофф припускає, що «Я» корелює з тим, як мозок спонтанно організовує свою роботу за відсутності зовнішніх стимулів, базова активність мозку лежить в основі всіх процесів, пов'язаних із самосприйняттям. Ця ідея називається «базовою моделлю суб'єктності»: відчуття власності на думки й образи виникає завдяки цьому внутрішньому фону. Цей підхід вказує на біологічні механізми самості, зокрема роль середніх структур (самокореляція у дефолт-мережі), що підтверджують існування нейронних корелятивів самосвідомості (Gallagher, 2000).

На нашу думку, ці кореляти є лише відображенням, а не причиною «Я», яке тісно пов'язаним із режимом мозку «за замовчуванням», що є лише його підґрунтям. При всій важливості мозкової активності справжня «суб'єктність» виростає не лише з внутрішнього світу нейронів, а й із тілесно-соціального контексту, який цей внутрішній світ наповнює.

До фізикалізму належить трактування самості, свідомості як ілюзії мозку, результату неточного усвідомлення власного мозку і нейронних операцій, а не як унікальної реальності (Frankish, 2021). Проте, така модель виглядає непереконливою, оскільки недостатньо даних наукових

досліджень які б підтвердили створення мозком ілюзії «Я».

Важливим фактором формування «Я» є також вплив соціального середовища та тіла, наприклад, під час тривалої медитації змінюється «фонова» активність мозку та самосприйняття – це демонструє що закладений у мозку базовий механізм «Я» проявляється залежно від конкретних чинників, таких як спонтанні почуття чи соціальний досвід. Дослідження дзеркальних нейронів показують, що самість формується не ізолювано, а у взаємодії з іншими: люди несвідомо «віддзеркалюють» емоції, наміри та дії інших людей, що створює основу для почуттів та соціальної самосвідомості (Rizzolatti, Sinigaglia, 2008).

Про цей взаємозв'язок вказує концепція А.Дамазіо, за якою «Я» виникає внаслідок тісної взаємодії мозку, тіла та середовища. Він запропонував багаторівневу модель самості: прото-«Я» – неусвідомлена нейронна карта стану організму, певна схема, на основі якої конструюються відчуття себе; сутнісне «Я» – первинне усвідомлення себе «тут і тепер» та автобіографічне «Я» як наратив, сукупність спогадів і самопрезентацій. А.Дамазіо підкреслює роль емоцій у формуванні свідомих переживань: «Я» виникає з інтеграції тілесних почуттів, емоцій та їхньої рефлексії мозком. Переконавання що мозок «прослуховує» тіло й будує на цьому «Я», формує фундаментальні структури самосвідомості підтверджують наукові дослідження, які засвідчують активацію медіальної префронтальної кори яка контролює емоції і відчуття себе у завданнях з особистісною інформацією (Damasio, 1999).

Концепція смості як наративного конструкту Д. Деннета стверджує, що самість є не реальною субстанцією, вважаючи уявний центр особистісної історії «центром тяжіння наративу», де мозок створює множину «чернеток» сприйняття і спогадів, а єдине «Я» є результатом об'єднання цих історій у послідовну оповідь, як певна теоретична конструкція (Dennett, 1992). Ідея Деннета про «центральну наративну гравітацію» звертає увагу на те, що людина постійно переписує свою самоідентичність, прикладами чого є погляд на дитинство з дорослого віку, складання автобіографії, що вказують співіснування різних версій «Я». Проте, варто визнати, що хоча значна частина самості є сукупністю розповідей і реконструкцій пам'яті, відомі випадки коли люди змінюють своє «Я» радикально, наприклад, після важкої хвороби, що важко пояснити лише стабільністю

нарративу. Слід також брати до уваги випадки невідповідності «Я» оповіданню (деформовані спогади, дуальні ідентичності), що вказують на те що самість є не готовим а динамічним процесом творення оповіді.

Згідно із панпсихізмом ментальне/психічне є фундаментальним й присутнє скрізь у природі (Goff, Seager, Allen-Hermanson, 2022). На думку Г. Стросона фізикалізм передбачає панпсихізм і уся фізична матерія – це енергія, яка містить у собі досвід (Strawson, (2006). Таким чином він поєднує науковий підхід із визнанням того, що свідомий досвід присутній і в неживих елементах різної форми, матерії, а не раптово «народжується» у складних мізках. Панпсихізм пропонує альтернативний середній шлях між матеріалізмом і дуалізмом, не вдаючись до містики, заповнюючи певну прогалину у поясненні як матеріальні процеси пов'язуються з переживаннями, суб'єктивним досвідом. Цю проблему Д.Чалмерс визначив як «важку проблему свідомості» для пояснення свідомого досвіду: чому його фізичне опрацювання породжує суб'єктивний досвід? Він вважає що теорія свідомості повинна вважати досвід фундаментальним та потребує додавання чогось фундаментального до існуючої онтології, оскільки у фізичній теорії все є сумісне з відсутністю свідомості. Свою позицію він називає натуралістичним дуалізмом: на його думку, можна додати якусь абсолютно нову нефізичну ознаку, з якої можна вивести досвід, проте важко зрозуміти, яка це ознака оскільки досвід залежить від фізичних процесів, проте цю залежність не можна вивести лише з фізичних законів. Тому він схильний вважати сам досвід фундаментальною ознакою світу, поряд з масою, зарядом та простором/часом (Chalmers, 1995). Д.Чалмерс розглядає панпсихізм як потенційне вирішення цієї проблеми, адже в цій теорії психічні властивості є фундаментальними і присутніми у всіх фізичних об'єктах, що дозволяє пояснити походження свідомості як базову рису природи, а не просто результат складних мозкових процесів. Панпсихізм ставить свідомість яка тісно взаємопов'язана з самістю в основу фізичної реальності, що допомагає частково подолати розрив між фізичним і ментальним тим самим формуючи цілісну картину, проте, існує недостатньо експериментальних підтверджень того, що атоми чи молекули мають найменшу форму свідомого досвіду, та як з «частинок свідомості» складається єдине переживання, суб'єктивний досвід.

Квантова теорія пов'язує свідомість та самість з квантовими процесами у нейронах в яких певні структури – мікротрубочки можуть здійснювати квантові обчислення, а «об'єктивне колапсування» їхніх квантових станів породжує моменти свідомого досвіду. Цю теорію підтверджує дослідження яке показало, що препарат, який стабілізує мікротрубочки, значно уповільнює втрату свідомості у щурів під дією анестетика, що розцінюється як свідчення ролі мікротрубочок у виникненні свідомості (Khan, 2024). Квантові теорії залишаються також недостатньо дослідженими, більшість нейробіологів надалі дотримуються погляду, що мозок функціонує за класичними законами фізики і такі експериментальні результати слід розглядати з обережністю: хоча вони демонструють вплив мікротрубочок на ефект анестезії, це не доводить саму природу свідомості і самості. Загалом, ідеї квантової теорії вимагають додаткових переконливих доказів оскільки, як зауважує Д.Чалмерс, вони припускають існування свідомості та використовують її для пояснення квантових процесів, проте у кращому випадку ці теорії розповідають нам щось про фізичну роль, яку може відігравати свідомість і нічого нам не кажуть про те, як вона виникає (Chalmers, 1995: 212).

Матеріалістичні пояснення походження свідомості та самості, підкреслюючи їх зв'язок із мозком не беруть до уваги деякі інші властивості свідомості, зокрема те, що людина із втратою пам'яті чи частини мозку може залишатися собою і інтелект та воля не ототожнюється з роботою мозку. Наукові дослідження підтверджують дуалістичну концепцію показуючи що свідомість, самість не є чимось матеріальним, зокрема відсутність у людей при народженні значних частин мозку часто не впливає на якість життя а наявність важких рухових та мовленнєвих порушень поєднується із збереженням свідомості та особистості. Проводячи операції на головному мозку у стані пробудження В.Пенфілд поставив питання виявлення осередків у мозку пов'язаних з абстрактним мисленням й довів, що цей аспект розуму не міститься у мозку: на відміну від центрів руху, пам'яті, емоцій, слухових, зору він не знайшов жодних осередків мислення, абстрактної думки. На думку науковця у сфері нейронаук М.Егнора, мозок є необхідний для нормального функціонування інтелекту та волі, однак є не їхнім органом, а інструментом душі яку в руслі томізму вважає оживляючим чинни-

ком. Він дотримується позиції дуалізму за яким людина поєднує матеріальне: тіло, рух, відчуття, пам'ять, емоції та духовне: інтелект та свободу волі, підтвердженням чого є приклади навколо-смертного досвіду існування «Я» окремо від тіла (Is The Soul Real, 2025).

Важливим аспектом який притаманний «Я» є неперервність пам'яті, на що вказував Дж.Локк: самотність особи обумовлена ідентичністю свідомості – вона визначається тим, як її сприйняття та досвід зберігаються у пам'яті – особа залишається тією ж, доки вона зберігає спогади про попередні дії. «Я» розуміється як потік усвідомлених переживань, тісно пов'язаних із пам'яттю. За уявним експериментом Дж.Локка, коли душа переходить у інше тіло, «особа» переходить разом зі свідомістю, тобто те, що саме вона думає і пам'ятає, а не нерухомі атрибути тіла (Locke, 2017). Теорія Дж.Локка підтверджується науковими даними: численні дослідження пам'яті підтверджують її важливу роль у самосвідомості: без спогадів втрачається «місток» між минулим і теперішнім «Я». Значення пам'яті як зв'язку між «Я вчора» та «Я сьогодні» є незаперечним, однак цей підхід не враховує всю складність мозкових процесів, зокрема вразливість пам'яті – амнезія істотно руйнує цілісність особистості, відомі експерименти Е. Лофтуса показують ненадійність пам'яті, її схильність до маніпуляцій спогадами за допомогою навіювання та дезінформації. Водночас, при цьому часто деякі риси («волева» чи «емоційна» складові) залишаються стабільними: дані досліджень засвідчують, що навіть з втратою пам'яті деякі пацієнти зберігають відчуття себе, наприклад впізнають родичів чи важливі для себе предмети, що вказує на емоційні та тілесні складові ідентичності. Тому, на нашу думку, Локкове «Я» варто доповнити іншими факторами: волею, соціальним досвідом, емоційним тлом, переконаннями, тілесністю.

За відомим підходом Ж.-П. Сартра немає заздалегідь даної сутності «Я»: людина самотійно створює себе через свободу вибору – «існування випереджає сутність» – спочатку людина існує у світі як суб'єкт, а лише потім конструює свою природу. Суб'єкт постає насамперед реалізацією свободи та відповідальності, створює себе завдяки власному вибору (Sartre, 2013). Сартрівський акцент на свободі, де суб'єкт є творцем себе, підкреслює роль волі і намірів,

проте з точки зору нейронаук абсолютна свобода виглядає проблематично, оскільки рішення часто виникають на підсвідомому рівні та залежать від багатьох обставин. Хоча сьогодні багато науковців, наприклад Р.Сапольські, С.Харріс заперечують існування свободи волі, на наш погляд, свобода волі, хоча і не абсолютна, проте існує. Це, зокрема, підтверджу відоме дослідження щодо свободи волі Б.Лібета – у ситуації прийняття рішення виникає спалах у мозку за півсекунди до нього, що на перший погляд підтверджує зумовленість рішень мозком та хімічними механізмами, однак, коли на прохання пацієнти змінювали свої рішення, спалахи у мозку не виникали, на підставі чого Б.Лібет зробив висновок, що людина має вільний вибір який не має жодної мозкової активності та є незалежним від мозку. В.Пенфілд, характеризуючи проведені ним операції на відкритому мозку у стані пробудження зауважив, що пацієнти завжди могли розрізнити між **індукованими** (викликаними) і **довільними** рухами й що вільна воля не є функцією мозку, міститься не в мозку, а в самому суб'єкті (Is The Soul Real?, 2025). На переконання М.Егнора, хоча мозок необхідний для нормального функціонування інтелекту та волі, він не є їхнім органом. Мозок, вважає М.Егнор, є органом руху, сприйняття, пам'яті та емоцій, він є необхідний, проте недостатній для інтелекту чи волі, дає змогу тренувати, вправляти інтелект і волю, які походять не з мозку, а від душі, яку в руслі томізму вчений трактує як оживляючий принцип: тому сили душі духовні а не матеріальні (Is The Soul Real?, 2025).

Вищеназвані теорії пояснення виникнення свідомого «Я» висвітлюють різні аспекти та дають на нашу думку підставу вважати що самість постає на перетині нейронних процесів, пам'яті, волі, соціального та тілесного досвіду, проте не зводиться лише до них. Ця гіпотеза поєднує акцент Дж.Локка на пам'яті з концепціями волі та смислу й органічним тілесним аспектом А.Дамазіо. Таке розуміння «Я» як багаторівневого феномену передбачає фізичну основу – нейрокореляти, що існують специфічні мозкові мережі самосвідомості, зокрема як медіальна префронтальна кора й поясна кора (Gallagher, 2000), (Northoff, 2016), що працюють у зв'язку з тілом (сенсорна інтеграція) (Damasio, 1999). Іншим рівнем свідомого «Я» є психічні процеси: «Я» включає пам'ять, емоції та наміри. Пам'ять є «мостом» між минулим і теперішнім «Я» (як підкреслював Дж.Локк),

але до неї додаються мотиви волі і сенсу (Ж.-П. Сартр). Соціальний контекст також є важливим рівнем та умовою виникнення «Я», що формується у процесі взаємовідносин з іншими людьми за посередництвом культури; соціальне оточення надає сенс індивідуальним спогадам і проектам, де людина створює власний наратив про себе у діалозі з іншими. «Я» є динамічною субстанцією, що поєднує тіло, пам'ять, емоції, волю і свідомість у цілісний досвід: суб'єкт інтерпретує досвід не як пасивні переживання, а активні, де пам'ять та воля формують смисл та цілісність. Ці складові нерозривно поєднані між собою і не можуть існувати відокремлено, що призведе до втрати цілісності «Я». Важливість цих рівнів ілюструють випадки глибокої амнезії коли у пацієнтів втрачається пам'ять, однак вони часто зберігають самоцінність, бажання допомогти близьким, що свідчить про збереження волі та «наративного ядра». Втрата волі навіть при збереженій пам'яті призводить до колапсу особистості, – це підтверджує, що свідоме «Я» потребує пам'яті і волі яка пояснює здатність людини до самореалізації та автономних виборів, прагнення до мети надає психологічної цілісності. Також, беручи до уваги вищенаведені дані наукових досліджень, варто зробити наголос на зв'язку пам'яті та волі з душею, як основи свідомості та самості.

Висновки. Проблема самості належить до наукових питань, які не мають однозначного тлумачення, тому її слід розглядати з урахуван-

ням різних підходів і концепцій. Якщо класичні філософські концепції ставлять основний акцент на мислення, пам'ять, то сучасні наукові підходи більше уваги приділяють зв'язку «Я» з мозком. Складність проблеми зумовила поширення інших теорій, пов'язаних з фізикалістською парадигмою – квантової, панпсихізму тощо, що ґрунтуються на даних наукових досліджень. Водночас, односторонність фізикалістської парадигми, що акцентує залежність «Я» від мозку, а також нехтування даними, які не вписуються в її рамки або їй суперечать, зумовлюють потребу в більш ґрунтовному розгляді альтернативних підходів. Серед таких підходів – дуалістичний, який вважає духовну сутність, душу основою самості, свідомості, та невід'ємних їхніх проявів, зокрема мислення і волі. Розуміння самості потребує врахування наукових досліджень, які вказують на те, що такі характеристики свідомого «Я», як мислення та воля, хоч і мають зв'язок із мозковими процесами, однак не зводяться до них повністю – як це демонструє, зокрема, феномен навколосмертного досвіду. Аналіз філософсько-наукових концепцій показує, що самість є багаторівневим феноменом, який охоплює нейрофізіологічну основу, емоційне опрацювання досвіду, наративну саморефлексію, мислення, волю, пошук сенсу й водночас є проявом душі, що розглядається як фундаментальної підстави самості. Такий підхід потребує подальших наукових досліджень, їх ретельного аналізу та розробки більш удосконалених теорій.

Список використаних джерел

- Chalmers, D. J. (1995). Facing up to the problem of consciousness. *Journal of Consciousness Studies*, 2(3), 200–219.
- Cottingham, J. (ред.). *The Philosophical Writings of Descartes, Vol. III* (Descartes, R., 1991) – 432.
- Damasio, A. (1999). *The Feeling of What Happens*. 386.
- Dennett, D.C. (1992). The Self as a Center of Narrative Gravity. *Self and Consciousness: Multiple Perspectives*. 103–115.
- Frankish, K. (2021). *Illusionism about Phenomenal Consciousness: Explaining the Illusion*. *Review of Philosophy and Psychology*, 13, 427–453.
- Gallagher, S. (2000). Philosophical Conceptions of the Self. *Trends in Cognitive Sciences*. 4(1), 14–21.
- Goff, P., Seager, W., Allen-Hermanson, S. (2022). *Panpsychism*. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.
- Is The Soul Real? A Neurosurgeon Explores The Evidence (2025). Dallas Conference on Science & Faith). <https://www.youtube.com/watch/41bIJ7hYbLs>
- Khan, S. (2024). *Microtubule-Stabilizer Etoposide B Delays Anesthetic-Induced Unconsciousness in Rats*. *eNeuro*, 11(8): ENEURO.0291-24.
- Locke, John (2017). Personal Identity. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.
- Northoff, G. (2016). *Brain and Self: Toward a Neurophilosophy of Subjectivity*. World Scientific.
- Rizzolatti, G., Sinigaglia, C. (2008). *Mirrors in the Brain: How Our Minds Share Actions and Emotions*. Oxford University Press. 256.
- Sartre, Jean-Paul (2013). *Existentialism Is a Humanism*. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.
- Bergson, H. (2021). *Henri Bergson*. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.
- Strawson, G. (2006). *Realistic Monism: Why Physicalism Entails Panpsychism*. *Journal of Consciousness Studies*, 13(10–11), 3–31.

References

- Chalmers, D. J. (1995). Facing up to the problem of consciousness. *Journal of Consciousness Studies*, 2(3), 200–219.
- Cottingham, J. (Ed.). (1991). *The philosophical writings of Descartes* (Vol. 3). Cambridge University Press.
- Damasio, A. (1999). *The feeling of what happens: Body and emotion in the making of consciousness*. Harcourt Brace.
- Dennett, D. C. (1992). The self as a center of narrative gravity. In F. Kessel, P. Cole, & D. Johnson (Eds.). *Self and consciousness: Multiple perspectives* (pp. 103–115). Erlbaum.
- Frankish, K. (2021). Illusionism about phenomenal consciousness: Explaining the illusion. *Review of Philosophy and Psychology*, 13, 427–453. <https://doi.org/10.1007/s13164-021-00557-8>
- Gallagher, S. (2000). Philosophical conceptions of the self: Implications for cognitive science. *Trends in Cognitive Sciences*, 4(1), 14–21. [https://doi.org/10.1016/S1364-6613\(99\)01417-5](https://doi.org/10.1016/S1364-6613(99)01417-5)
- Goff, P., Seager, W., & Allen-Hermanson, S. (2022). Panpsychism. In E. N. Zalta (Ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy* (Fall 2022 Edition). Metaphysics Research Lab, Stanford University. <https://plato.stanford.edu/entries/panpsychism>
- Is the soul real? A neurosurgeon explores the evidence. (2025, February). Dallas Conference on Science & Faith. <https://www.youtube.com/watch?v=41bIJ7hYbLs>
- Khan, S. (2024). Microtubule-stabilizer Epothilone B delays anesthetic-induced unconsciousness in rats. *eNeuro*, 11(8), ENEURO.0291-24. <https://doi.org/10.1523/ENEURO.0291-24.2024>
- Locke, J. (2017). Personal identity. In E. N. Zalta (Ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy* (Fall 2017 Edition). Metaphysics Research Lab, Stanford University. <https://plato.stanford.edu/entries/identity-personal>
- Northoff, G. (2016). *Brain and self: Toward a neurophilosophy of subjectivity*. World Scientific.
- Rizzolatti, G., & Sinigaglia, C. (2008). *Mirrors in the brain: How our minds share actions and emotions*. Oxford University Press.
- Sartre, J.-P. (2013). Existentialism is a humanism. In E. N. Zalta (Ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy* (Fall 2013 Edition). Metaphysics Research Lab, Stanford University. <https://plato.stanford.edu/entries/existentialism-humanism>
- Bergson, H. (2021). Henri Bergson. In E. N. Zalta (Ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy* (Fall 2021 Edition). Metaphysics Research Lab, Stanford University. <https://plato.stanford.edu/entries/bergson>
- Strawson, G. (2006). Realistic monism: Why physicalism entails panpsychism. *Journal of Consciousness Studies*, 13 (10–11), 3–31.

OKSANA, PANKO – Associate Professor, Department of Philosophy,
Lviv Polytechnic National University, (Lviv, Ukraine)
E-mail: oksana-panko@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1185-5664>

ANDRII, PLISH – Fourth-Year Student Department
of Computerized Automation Systems Lviv Polytechnic National University (Lviv Ukraine)
E-mail: andrii.plish.ir.2022@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-0242-558X>

THE PROBLEM OF SELFHOOD: THE «I» AS A MULTI-STRUCTURED PHENOMENON

Abstract

This article addresses the problem of selfhood within philosophical and scientific frameworks, including dualism, panpsychism, illusionism, physicalism, quantum theory, and others. The methodological foundation of the study is a comparative analysis of philosophical and scientific approaches. The method involves a systematic comparison of classical philosophical theories (R. Descartes, J. Locke, J.-P. Sartre) with contemporary scientific perspectives, particularly those of A. Damasio, D. Dennett, and G. Northoff. Neuroscientific data are examined to support or refute these theories, followed by a synthesis that integrates diverse ideas into a hypothesis combining neurobiological, psychological, and philosophical dimensions. Based on the analysis of both classical and contemporary views regarding the origins of selfhood, the article argues that the “I” is a multi-layered structure that emerges at the intersection of neural processes, social experience, emotional-volitional dynamics, narrative self-reflection, and meaning-making. This position incorporates various philosophical insights, emphasizing, in particular, the role of will (J.-P. Sartre) and memory (J. Locke), as well as scientific findings that go beyond strictly materialist explanations of selfhood. These findings underscore

the continued relevance of the traditional dualist perspective, which regards the soul as the foundation of consciousness, intellect, and will, and thus of personal identity. It is argued that will constitutes one of the central properties of the self: it functions as an inner force that shapes and sustains the integrity of the self by integrating bodily and social experience, memory, and reason. Accordingly, the “I” is not a fixed entity but one that is formed through free acts and conscious choices. Conclusion. The problem of selfhood belongs to scientific issues that do not have an unambiguous interpretation, therefore it should be considered taking into account different approaches and concepts. Analysis of philosophical and scientific concepts shows that selfhood is a multilevel phenomenon that encompasses a neurophysiological basis, emotional processing of experience, narrative self-reflection, thinking, will, search for meaning and at the same time is a manifestation of the soul, which is considered as the fundamental basis of selfhood. Such an approach requires further scientific research, their careful analysis and development of more advanced theories.

Key words: problem of selfhood, dualism, panpsychism, illusionism, physicalism, quantum theory, problem of «I», self-reflection.

© The Authors(s) 2025

This is an open access article under

The Creative Commons CC BY license

Received date 09.07.2025

Accepted date 12.08.2025

Published date 09.09.2025

How to cite: Панько, Оксана, Пліш, Андрій. Проблема самості: «Я» як багатоструктурний феномен. HUMANITIES STUDIES: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing house «Helvetica», 2025. 24 (101). P. 103–109

doi: <https://doi.org/10.32782/hst-2025-24-101-10>